

Konturer hos vår blivande nya stora »hemmamarknad»

Av pol. mag. Göran Ahrsjö

Ett framträdande drag i efterkrigstidens Europa har varit de många försöken att få till stånd en starkare europeisk integration. Man kan också konstatera, att inte minst på det ekonomiska området har många fruktbara avtal sett dagens ljus under dessa år. Men samtidigt kan man inte börja ifråga att den västeuropeiska ekonomin trots detta i dag är på väg att splittras upp i två handelsblock. De sex eller Den gemensamma marknaden är ju som bekant redan i fullt verksamhet i enlighet med den överenskommelse, som under tecknades 1957 i Rom mellan *Västtyskland, Frankrike, Italien, Belgien, Nederländerna och Luxemburg*. Och som konsekvens härav har nu representanter för *Danmark, Norge, Sveriges, England, Schweiz, Österrike och Portugal* vid det nyligen hållna Saltjöbadsmötet signalerat grönt ljus åt bildandet av De yttre sju eller Det europeiska frihandelsområdet. Även Finland har tillkännagett sitt intresse att ansluta sig, men om och när är ännu en öppen fråga.

De sex och De sju är som två mynt med i stort sett samma framsida, men med väsentligt olika baksidor. Huvudmålet för båda är sålunda att genom ekonomiskt samarbete stimulera till ett fritt handelsutbyte de anslutna länderna emellan. Inre tullar skall därför tas bort i etapper.

För de De sex, som började att sänka sina tullar med 10 % den 1 januari i år, skall detta vara näst tidigast 1970 och senast 1973. De sju skall å andra sidan, om nu inte något oförutsett kommer emellan, genomföra en första tullreducering med 20 % den 1 juli nästa år — då De sex har sänkt sina tullar med ytterligare 10 % — för att senast den 1 januari 1970 ha avskaffat samtliga tullar.

Men det är inte bara tullarna, som hindrar ett fritt handelsutbyte. Andra handels hinder som kvotregleringar och importförbud är också i många fall besvärliga. Men hos såväl De sex som De sju skall även sådana importrestriktioner successivt avskaffas under övergångsperioderna.

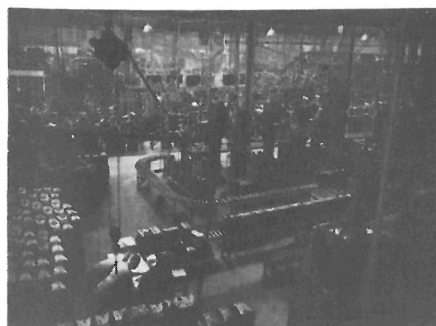
Som bekant vill emellertid Sexmaktsgruppen gå längre än till att bara avskaffa tullar och kvantitativa import hinder. Det slutliga målet är en ekonomisk gemenskap som på lång sikt skall utveckla sig till en enhetlig statsbildning. Man skall sålunda exempelvis även skapa en gemensam yttre tullmur. I De sju skall däremot varje land själv få bestämma sina egna tullar gentemot utomstående länder. Men den viktigaste skillnaden är ändå att avtalet mellan De sex framför allt är ett politiskt avtal. Denna inriktning, som bland annat kommer till uttryck i överstatliga organ med rätt att fatta beslut med

kvalificerad majoritet, är också orsaken till att inte någon av De sju försökt ansluta sig.

England dominerar

Hur ser då vår blivande »hemmamarknad» ut? Vid ett första ögonkast synes den ekonomiska köpkraften hos de sju länderna inte att vara så där alldeles överväldigande stor. Den totala befolkningen uppgår sålunda inte till mer än 88 miljoner människor, av vilka över 50 miljoner är engelska medborgare. Jämfört med De sex på kontinenten med en sammanlagd befolkning, som är nästan dubbelt så stor, synes möjligheterna att utnyttja storindustrins fördelar vara begränsade. Men den totala produktionen — bruttonationalprodukten — hos De sju är trots den kraftiga underlägsenheten i fråga om antalet armar endast en tredjedel mindre. Och räknat per innevånare, som samtidigt ger en approximativ bild av levnadsstandarden, ligger den i själva verket betydligt högre. För att ge en viss uppfattning om denna skillnad kan nämnas, att enligt beräkningar som gjorts har De sju en produktion per innevånare på 1.500 dollar mot 1.200 hos De sex. Men det bör understrykas, att sådana här internationella jämförelser måste tolkas med en viss försiktighet.

Det är inte bara i fråga om befolk-

Från en av de ledande brittiska bilindustrierna; bilden i. h. skörd av korkebakar i Portugal.

ningen, som England intar en central roll. Av Sjustatsmarknadens totala produktion svarar sålunda det engelska näringslivet för två tredjedelar. Sverige kommer därefter med en andel på drygt en tiondel. Tillsammans svarar dock de tre skandinaviska länderna för dubbelt så mycket.

Man kan med hjälp av bruttonationalprodukten även konstatera att De sju visserligen omfattar både högt industrialiserade och underutvecklade länder eller, om man så vill, rika och fattiga stater. Mellan Schweiz, som har den största produktionen per innevånare i hela Västeuropa på mer än 1.800 dollar, och Portugal med inte ens 400 dollar per innevånare är som synes klyftan rätt stor. Men samtidigt finner man att både Sverige, som har en nästan lika stor produktion per innevånare som Schweiz, samt England, Norge och Danmark ligger på en högre nivå än någon av Sexstaterna.

Befolkningens fördelning på olika näringsgrenar

För att få en första kartläggning av strukturella skillnader mellan olika länder är det populärt att granska hur den aktiva befolkningen fördelar sig på olika sektorer av näringslivet, exempelvis på jordbruk, industri och serviceverksamhet (transporter, distribution och övriga tjänster). Därvid visar det sig, att Portugal är i hög grad ett jordbruksland. Över 40 % av den aktiva befolkningen är sålunda sysselsatt inom denna näringsgren. Även Norge uppvisar en förhållandevis stor andel, något mer än en femtedel, medan Danmark, som ibland betraktas som ett typiskt jordbruksland, har mindre än en femtedel sysselsatta inom jordbruket. Men å andra sidan kan Danmark uppvisa en större andel än de andra vad gäller antalet sysselsatta i serviceverksamhet. Schweiz, Österrike, Sverige och Norge har i nu nämnd ordning i stället det största antalet inom industrin.

Stora skillnader mellan medlemsländerna föreligger även vad gäller en sådan ur marknadssynpunkt viktig sak som yrkesverksamma kvinnor. Inom industrin är sålunda antalet kvinnor i procent av männen ungefär dubbelt så stort i England som hos oss. Däremot har vi inom serviceverksamheten en betydligt större andel kvinnor.

Av större intresse är emellertid hur mycket vardera av dessa tre näringsgrenar bidrar till bruttonationalprodukten. Vad först gäller jordbruket kan man urskilja fyra grupp-

Österrikes textilindustri på stark fram-marsch.

per. I England utgör nämligen denna näringsgrens andel 5 %, i Sverige, Schweiz och Norge 10–12 %, i Österrike och Danmark 18–20 % och i Portugal slutligen 28 %. Med tanke på de stora skillnader, som nyss konstaterats beträffande arbetskraftens fördelning, är det tydligt att det råder betydande skillnader mellan produktivitet i de olika ländernas jordbruk.

I fråga om industrin kan man konstatera, att den i Sverige, England, Schweiz och Österrike är den betydelsefullaste genom att svara för omkring hälften av bruttonationalprodukten. Dessa fyra länder är sålunda de relativt sett mest industri- aliserade.

Testning av vattentålheten hos schweiziska armbandsur.

Det kan kanske ha sitt intresse att nämna, att jordbruksproduktionen hos De sju som helhet inte är större än drygt en tredjedel av De sex. Industriproduktionen däremot uppgår till ungefär 70 % och serviceverksamhetens produktion till närmare 80 %.

Hur använder då medlemsländerna i De sju sina ekonomiska resurser under ett år? Att det även på detta område föreligger vissa skillnader länderna emellan kan väl knappast förvåna mot bakgrunden av vad som nyss sagts. Hur som helst så går den största delen till privat konsumtion. I Danmark, England och Österrike tar den sålunda ungefär två tredjedelar i anspråk av resurserna medan den i de övriga ligger ett par procent lägre.

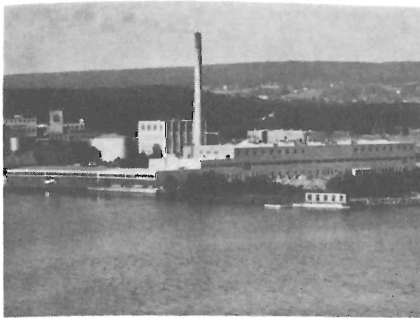
Den största skillnaden visar emellertid investeringsverksamhetens omfattning. I Norge används sålunda närmare en tredjedel av produktionsresultatet för investeringsändamål, medan England använder inte ens en sjuandedel. I själva verket har engelsmännen en andel, som är endast obetydligt större än Portugals. Men å andra sidan kan England tillsammans med oss uppvisa den största offentliga konsumtionen i procent av bruttonationalprodukten.

De sju egentligen två handelsblock

När Västtyskland, Frankrike, Italien och Benelux bestöt all samman-sluta sig till en ekonomisk union kunde man peka på en mängd geografiska och ekonomiska skäl. Länderna gränsade intill varandra och genom en livlig handel sinsemellan var man starkt beroende av varandras ekonomiska utveckling. Det förstnämnda kan väl knappast sägas gälla även för De sju. På utrikeshandelsområdet är förhållandena emellertid något komplicerade. För Schweiz och Österrikes del spelar sålunda Sexstatsmarknaden den största rollen. Av den österrikiska exporten går exempelvis närmare 50 % hit mot endast något mer än 10 % till De sju.

För Danmark och Norge är däremot exporten till De sju den betydelsefullaste, procentuellt sett. För Sverige, liksom England och i viss mån Portugal, kan det å andra sidan vara en öppen fråga, om De sex eller De sju är den viktigaste exportmarknaden. Ungefär en tredjedel av vår export går sålunda för närvarande till vardera gruppen.

Inom De sju är det i första hand England och de båda andra nordiska länderna, som vi har handelsförbindelser med. Schweiz, Österrike och

Portugal tar däremot tillsammans inte mer än 3% av hela exporten och av importen kommer inte heller mer därifrån. Produktionen och utrikes-handeln i de tre sistnämnda länderna kan i detta sammanhang förtjäna att något närmare belysas.

Schweiz, för att börja med den viktigaste av de tre, skiljer sig i ekonomiskt hänseende från andra europeiska länder bl.a. genom att man med undantag för vattenkraft knappt äger några naturtillgångar. All den schweiziska industrin ändå nått en imponerande omfattning — bruttonationalprodukten per innevänare är ju den största inom OEEC-området — beror i stället på att landet ligger invid de traditionella handelsvägarna. Ibland kallas ju Schweiz också för Europas svandskivas.

En omfattande handel intar sålunda en central roll i Schweiz' ekonomiska struktur. Exporten uppgår exempelvis till mer än en tredjedel av bruttonationalprodukten. Till mer än hälften består den av produkter från metallindustrin, särskilt elektrotekniska och metallbearbetande maskiner samt finmekaniska apparater, som ur och fotoapparater. Stor betydelse har också exporten av textilprodukter som siden- och bomulls-vävnader samt kemiska produkter som färgämnen och läkemedel. Tillsammans svarar dessa tre grupper för ungefär 85% av exporten.

Någon motsvarande dominans av ett fåtal grupper återfinns däremot inte på importsidan. Den största posten, livsmedel, uppgår sålunda till endast en femtedel. Resten är en provkarta på olika varor alltifrån råvaror till färdiga varor. Importöverskottet är relativt stort, men brukar utjämnas i betalningsbalansen främst genom turistinkonster.

Liksom för Österrike, fast i något mindre grad, spelar handelsutbytet

med De sju en långt mindre roll än med De sex. Av exporten går nämligen två femtedelar till de sistnämnda och något mer till utomeuropeiska länder. Resten, dvs. inte mer än 15%, avsätts inom De sju. Samma bild visar även importen, men med det viktiga undantaget att mer än hälften kommer från Sexstatsmarknaden.

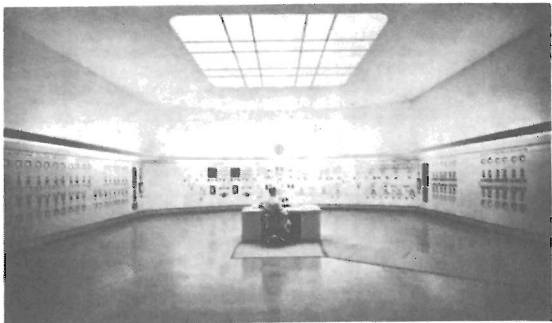
Handelsförhållandena med Sverige, som är den viktigaste marknaden i Skandinavien och den nionde totalt sett, uppvisar traditionellt ett svenskt importöverskott. Vår export till Schweiz stannade sålunda i fjol vid 152 milj. kr. eller något mer än 1 procent av den totala exporten medan importen härifrån uppgick till 243 milj. kr. eller 2 procent. Även sett ur schweizisk synpunkt ändrar sig inte dessa siffror något nämnvärt. Den första platsen i den schweiziska exporten till oss intar textilierna, ungefär en tredjedel. I andra rummet kommer metaller och maskiner. Därefter följer i överensstämmelse med totalbilden av den schweiziska exporten instrument och

*En av de nyaste svenska storindustri-
anläggningarna; tändningspappersbruket i
Ortoiken; t. h. en bild från det hög-
mekaniserade danska jordbruket.*

ur, farmaceutiska produkter och livsmedel. Vad den svenska exporten till Schweiz beträffar består den i första hand av metaller, maskiner och liknande produkter och i andra hand av trä- och pappersmassa. Dessutom spelar livsmedel en inte obetydlig roll.

I **Österrike** är industrialismens frammarsch, som redan berörts, av långt senare datum än hos de övriga. Det innebar knappast någon överdrift att säga, att man kommit igång först på allvar sedan ockupationen upphörde i början av 1955. Idag bygger emellertid det österrikiska näringslivet i hög grad på en stor utrikeshandel. Trots den förhållandevis låga nationalprodukten är sålunda varuutbytet per innevänare inte så mycket mindre än exempelvis i Västtyskland och Frankrike. Och enbart exporten motsvarar mer än en tredjedel av industriproduktionen.

Om man ser något närmare på

Elektriskt kontrollrum hos Norsk Hydro.

vad som exporteras finner man till en början, att det är ett par produkter som dominerar. Trä, järn och stål samt papper svarar sålunda för omkring 40 % av Donaurepublikens export. Den totala exporten av färdigvaror, som under de senaste åren varit stigande, svarar dock för några procent mer. Det är i första hand maskiner av olika slag, men också lastbilar, traktorer, optiska instru-

ment och kameror spelar en stor roll. Bland övriga exportvaror kan nämnas mineralier och oljeprodukter.

Importen å andra sidan består till en tredjedel av råvaror och lika mycket av maskiner, bilar och andra färdigvaror. Betydande importvaror är också hushållsmaskiner liksom textilprodukter. Det importöverskott, som Österrike har, täcks mer än väl av turistinkomsterna. I själva verket

är turistindustrin större än den schweiziska.

Hälften av såväl exporten som importen svarar De sex för och något mer än en tredjedel utomeuropeiska länder. Handeln med Ryssland jämte de östeuropeiska satellitstaterna är nämligen rätt betydande, bl. a. till följd av krigsskadeståndsbetalning-

forts. sid. 38

nera. I sådana förhandlingar borde Förenta Staterna ta aktiv del. För att ge den genom de nya konstellationerna i Europa något urholkade OEEC-organisationen ökad prestige har i den amerikanska debatten röster höjts för OEEC:s omvandling till en organisation, i vilken Förenta Staterna och Kanada skulle ingå som fullvärdiga medlemmar.

Dessa synpunkter förefaller oss värda stort beaktande. En kvarblivande gruppering i De sex och De sju utan att handeln dem emellan frigöres skulle för Sverige och för många av våra sjustatspartner leda till ett uppgivande av naturliga inköps- och exportmarknader. Ett sådant läge skulle på många håll inom näringslivet orsaka allvarliga störningar. Preferensområden leder lätt till en blockprotektionism, som kan komma att visa sig betydligt mer ödesdiger för den fria världshandel, som är målet, än den nationella protektionism, som integrationsområdena syftar att avskaffa. Vi får därför hoppas, att De sju endast blir en övergångsform liksom även De sex vad de diskriminerande elementen angår.

H. N.

KONTURER HOS NYA HEMMAMARKNADEN *forts. fr. sid. 10*

ar. Inom De sju är det, inte direkt överraskande, i första hand Schweiz som är den viktigaste marknaden. Med Sverige liksom med Danmark och Norge uppgår den däremot inte till mer än någon procent. Även sett ur vår synvinkel är varubyttet med Österrike mycket obetydligt med en export förra året på 67 milj. kr. och en import på 33 milj. De två viktigaste posterna på importsidan, närmare hälften, är järn och stål samt textil- och konfektionsvaror. Exporten å andra sidan består till 60 % av maskiner, järn och stål samt järnmalm.

Portugal har fortfarande en lång väg att gå på vägen till industrialisering. Tydligast framträder detta i fråga om exporten, som består av ett begränsat antal produkter huvudsakligen i form av råvaror eller halvfabrikat. Men jämfört med många andra lägre utvecklade länder, som i allmänhet är beroende av exportinkomster från ett fåtal varor, är denna begränsning ändå rätt vid. Något större varubyte är det emellertid inte fråga om och räknat per innevånare har vi exempelvis en export, som är sju gånger så stor.

Till 85 % består den portugisiska exporten av kork, fiskkonserver, trä och trävaror, vin, särskilt då portvin, hartsprodukter, volfram samt bomullstextilier.

Portugal har liksom England sina mest betydande exportmarknader utanför det europeiska området och mer än hälften av exporten går hit. Orsaken är att Portugal förutom öarna Madeira och Azorerna, som förvaltas som delar av moderlandet, har kolonier både i Afrika och Asien med en befolkning på tillsammans 12,4 miljoner innevånare. Dessa områden spelar inte bara en viktig roll som handelspartner. I allmänhet har de också en merexport, som hjälpt till att väga upp moderlandets merimport. Exporten läcker nämligen inte mer än knappt 60 % av importen.

Inom De sju är, liksom för Schweiz, Österrike och England de största kunderna och tar omkring 8 % av exporten. Till de övriga däremot går inte mer än någon procent. Ur vår synpunkt uppgår å andra sidan importen från Portugal inte ens till 1 % och var i fjol 38 milj. kr. Det vi därvid köper är i första hand livsmedel, vin samt garn och fågvirke. Den del av vår export, som finner avsättning på den portugisiska marknaden, är också mycket obetydlig, men uppgick dock till 60 milj. kr. Den omfattar med undantag för livsmedel samtliga av våra exportvaror med tyngdpunkten lagd på pappersmassa, bilar, järn- och stålprodukter samt maskiner.

Återverkningarna både positiva och negativa

Att nedrivandet av handelshindren mellan oss och de andra inom De sju kommer att ha såväl positiva som negativa följder för vårt näringsliv är uppenbart. Utan att här fråga alltför djupt in i detta problemkomplex kan till en början helt generellt konstateras, att hos samtliga av de deltagande länderna bör fördelarna främst komma exportindustrin som helhet betraktat till godo, medan hemmamarknadsindustrin kommer att ställas inför svårigheter att anpassa sig till det nya konkurrensklimatet. Men samtidigt som man drar denna enkla slutsats bör kanske än en gång understrykas, att syftet med Sjustatsmarknaden ändå i sista hand är tron på att ett ökat varubyte skall leda till större produktion och ett snabbare höjande av levnadsstandarden. Vid en bedömning av olika branschens möjligheter att hävda sig, både på hemma- och ex-

portmarknaden, måste man även ta hänsyn till detta.

En viss uppfattning av hur våra industriers konkurrensläge kommer att förändras kan man få genom att se till de nuvarande tullnivåerna inom De sju. Men som bekant har varje land i allmänhet inte en utan ett helt system av tullar. Genomsnittligt sett har dock England och Österrike de högsta, båda med omkring 22—23 %, och Norge med 17—18 %. Sedan är det ett hopp till Schweiz, som har omkring 5—6 %, och Danmark med 5 %. V själva ligger ungefär i mitten med en genomsnittlig tullnivå på omkring 10 %. Vad importrestriktionerna beträffar spelar dessa en förhållandevis liten roll i jämförelse med tullarna, Danmark och Österrike begränsar visserligen importen av åtskilliga varor genom ett kvotssystem i protektionistisk anda; Sverige och Schweiz har praktiskt taget inga sådana begränsningar bortsett från livsmedelsområdet.

Borttagandet av tullarna kommer givetvis att stimulera till ökad handel mellan De sju och kommer därför åtminstone på kort sikt att leda till en minskning av importen från utomstående länder. Deras konkurrensläge undergår ju en relativ försämring i takt med tullsänkningarna. Men man kan inte på ett enkelt sätt räkna fram den exportökning, som bör komma oss tillgodo, genom att enbart se till tullförändringarna — en tullsänkning med 20 % på en tull på 15 % är ju ändå inte mer än 3 %. Gamla förbindelser mellan exportörer och importörer bryts inte så där med en gång till följd av en sådan ändring i konkurrensförhållandena. Dessutom kan inte ett medlemslands import från länder utanför ersättas på kort sikt av

import från de andra medlemmarna av bl. a. kapacitetsskäl. Men även om de ekonomiska förbindelserna mellan medlemsländerna inom De sju — liksom de haft inom De sex — kan väntas få relativt liten omfattning till en början, kommer företagen i sina långtidsplaner, exempelvis vad gäller investeringar, hellre att planera inköpen inom marknaden än utanför.

I detta sammanhang bör kanske in-skjutas, att de varor, som fritt skall få exporteras inom Sjustatsmarknaden, är i första hand industrivaror. En viktig förutsättning är emellertid, att varan i fråga har producerats inom landet. Men hur man därvid skall behandla en vara, som ett medlemsland importerat utifrån och sedan bearbetat, är dock ett svårlost problem. Hur mycket behöver nämligen varan bearbetas innan den kan anses som producerad inom landet?

De varor, som tillsvärdare är undantagna, är sålunda jordbruksprodukter, fisk och andra marina produkter. Meningen är emellertid att länderna på detta område skall sluta bilaterala avtal. Sådana har också redan träffats mellan Sverige och Danmark samt mellan England och Danmark. Utan dessa skulle kanske inte Danmark ha gått med.

De sju och De sex

Vilka är då utsikterna till ett närmande mellan de båda handelsblocken? Som framgått av det tidigare befinner sig De sju rent handelspolitiskt sett i ett gynnsammare utgångsläge. Den sammanlagda importen från De sex är sålunda betydligt större än exporten dit. Sverige exempelvis är för Västtyskland en större avsättningsmarknad än vad Frankrike är.

I avtalet mellan De sju betonas emellertid, att det vidgade ekonomiska samarbetet inte är enda målsättningen. Sjustatsmarknaden måste sålunda betraktas som en hävstång för en utveckling fram till ett återupplagande av förhandlingar om det större frihandelsområdet inom OEEC:s ram. Det hårdaste motståndet mot ett frihandelsområde har hittills kommit från Frankrikes sida. Men vid den nyss avslutade Genèvekonferensen var dock den franske utrikesministern och hans engelska kollega eniga om att överläggningar på högsta nivå mellan representanter för De sex och De sju var nödvändiga. Ett ekonomiskt splittrat Europa är ju även ett försvagat Europa i maktkampen mellan Öst och Väst.

SGF:s kurser

Höstens kurs- och konferensverksamhet för företagare och anställda inom grosshandeln befinner sig ännu på förberedelsestadiet. Det program för verksamheten, som presenteras nedan, är således preliminärt.

I Stockholm är avsikten att förtäta med en ny grundkurs och en ny fortsättningskurs på kvällarna för försäljningspersonal. Grundkursen är pinnrad att börja måndagen den 5 oktober och fortbildningskursen fredagen den 9 oktober. De kommer som vanligt att hållas i Grossistförbundets lokaler, Regeringsgatan 5, och pågå med en kväll i veckan fram till den 4 april respektive 22 januari 1960. Fullständiga program kommer att snarast möjligt tillställas medlemsföretagen i Stockholm med omejd.

På Handelns Gård, Lidingsö, skall hö-